

Twintig jaar Moderator Forum voor herstelrecht en bemiddeling vzw

KATRIEN LAUWAERT^a

- ^a Beleidscoördinator, Moderator Forum voor herstelrecht en bemiddeling vzw; Bijzonder hoogleraar restorative justice, Vrije Universiteit Amsterdam (Corresp.: katrien.lauwaert@moderator.be).

Op 7 juni 2019 vierde vzw 'Moderator Forum voor herstelrecht en bemiddeling' haar twintigjarig bestaan. Het werd een beklijvend feest van twintig jaar ontmoeting en dialoog, tussen slachtoffers en daders, bemiddelaars en cliënten, tussen bemiddelingscontext en justitiële afhandeling, tussen Moderator en zijn vele partnerorganisaties. Schrijvers, muzikanten, bemiddelaars en theatermakers slaagden er in om het publiek te laten proeven van waar het in de bemiddelingsdialoog steeds weer om draait: ondersteund door bemiddelaars gaan mensen aan de slag met wat hen is overkomen of wat ze hebben aangedaan; elk vanuit hun eigen vragen, gevoelens, noden en in communicatie met de andere betrokkene(n). Er wordt teruggeblikt, vastgesteld welke invloed het gebeuren in hun leven heeft gehad of nog heeft, vooruitgekeken naar de toekomst. Wat hebben ze nodig om dit een plaats te kunnen geven? Wat kan worden hersteld? Bemiddelaars creëren de nodige context, verkennen met de partijen, zorgen voor veiligheid, begeleiden de directe of indirecte gesprekken. Afspraken en gezamenlijke boodschappen kunnen neergelegd worden in een overeenkomst die toegevoegd wordt aan het strafrechtelijk dossier indien de partijen daarmee instemmen. Zij laten gezamenlijk hun stem horen aan justitie. De straf(uitvoerings)rechter kan hiermee rekening houden.

Moderator had van bij aanvang een dubbele missie: het ontwikkelen van een bemiddelingsaanbod in strafrechtelijke context én het werken aan een maatschappelijk draagvlak voor de herstelrechtelijke visie die deze bemiddelingspraktijk schraagt.

Aan de opstart van de organisatie ging een ontstaansgeschiedenis vooraf. Geïnspireerd door buitenlandse ontwikkelingen, experimenten in de jeugdbescherming en victimologisch onderzoek zorgde een actieonderzoek 'herstelbemiddeling' aan de KU Leuven voor de eerste ervaringen. Die ontloken verder in een eerste bemiddelingsdienst. Toenmalig minister Stefaan De Clerck maakte er een nationaal project van, met als doel de uitbreiding naar alle gerechtelijke arrondissementen. In Wallonië werd vzw Médiante met deze missie belast. In Vlaanderen werd de opdracht toevertrouwd aan het toen net opgerichte Suggnomè, wat staat voor 'de inspanning en het proces van het samen proberen begrijpen van eenzelfde werkelijkheid'. Pas in 2015 zou er een naamsverandering plaatsvinden naar het meer toegankelijke 'Moderator'.

In 2005 kreeg onze werking een stevig wettelijk kader dat vele andere landen ons nog steeds benijden. Iedere rechtstreeks betrokkene bij een misdrijf (slachtoffer, dader, nabestaande, getuige, ...) heeft in Vlaanderen het recht om bij Moderator een bemiddeling aan te vragen. De bemiddelingsdienst toetst af bij de andere partij of zij bereid is daar in mee te stappen. Een bemiddeling is steeds een vrijwillig proces, waar de betrokkenen op elk moment kunnen uitstappen. Het traject loopt parallel aan de strafprocedure en kan voor of na het vonnis, ook tijdens de strafuitvoering dus. Geen enkel misdrijf wordt uitgesloten. Mensen vinden zelf de weg naar een bemiddelingsdienst of worden verwezen door professionals. De strafrechtelijke magistratuur heeft een wettelijke plicht om betrokkenen te informeren over deze mogelijkheid.

Sinds 2008 is het aanbod slachtoffer-daderbemiddeling in alle Vlaamse gerechtelijke arrondissementen aanwezig. Het wordt vandaag gedragen door het team van 36 medewerkers van Moderator, waaronder 27 bemiddelaars, een vierkoppig coördinatieteam en vijf administratieve of onthaalmedewerkers. Er is een centraal secretariaat in Leuven, waar het coördinatieteam en de administratieve ondersteuning zijn gehuisvest. Daarnaast zijn er vijf zelfsturende teams, één per gerechtelijk arrondissement/provincie. Een horizontale structuur dus, met sterke inspraak van alle medewerkers.

De Belgische ontwikkeling van slachtoffer-daderbemiddeling staat niet op zich, maar wordt gedragen door stevige Europese regelgeving. De zogenaamde EU Slachtofferrichtlijn van 2012 – bindend voor de Europese lidstaten – zette het herstelgericht werken aan slachtofferzijde steviger op de kaart. De Raad van Europa bracht in oktober 2018 een geüpdate Aanbeveling rond herstelrecht in strafrechtelijke context uit. Het *European Forum for Restorative Justice* werkt op Europees niveau aan de verdere implementatie en ontwikkeling van herstelrecht en brengt met dat doel praktijkwerkers, beleidsmakers en onderzoekers uit diverse Europese landen met elkaar in contact. Moderator nam deel aan verschillende door de Europese Commissie gefinancierde Europese projecten.

Doorheen de tijd werd gewerkt aan uitbreiding en verdieping van de gehanteerde methodieken. Naast bemiddeling door één bemiddelaar behoren nu ook co-bemiddeling, duo-bemiddeling en de specifieke techniek van tandembemiddeling bij dossiers van intrafamiliaal geweld tot het instrumentarium van de bemiddelaar. *Peacemaking circles* worden ingezet wanneer ook de lokale gemeenschap duidelijk door de feiten is getroffen. Sinds kort wordt in het ‘Project Samenspraak’ geëxperimenteerd met dialooggroepen, waarbij slachtoffers en daders van niet gerelateerde misdrijven samen een traject van een vijftal sessies doorlopen en in gesprek gaan rond thema’s zoals slachtofferschap, ouderschap, verantwoordelijkheid, schuld en herstel. De dialooggroepen worden uitgetest in de specifieke contexten van verkeersmisdrijven, seksueel misbruik binnen organisaties, gewelddadig extremisme en haatmisdrijven.

Bijzonder delicate en complexe terreinen zoals intra-familiaal geweld worden in de bemiddelingspraktijk niet uit de weg gegaan. Recentelijk is ook een praktijk ontstaan van buitengerechtelijke bemiddeling. Daarmee bedoelen we bemiddeling in een context waarin duidelijk strafbare feiten aan de orde zijn, die echter niet (meer) in een strafrechtelijk traject zitten. Slachtoffers willen bijvoorbeeld geen aangifte doen, of de feiten zijn verjaard. Hier situeert zich duidelijk een maatschappelijke nood, waar we niet doof voor willen blijven.

Moderator houdt eraan bij te dragen aan de aanpak van samenlevingsproblematieken die nauw aansluiten bij ons werkveld. Daarom bieden we sinds dit jaar huisvesting en ondersteuning aan de coördinator van de vernieuwde Erkennings- en Bemiddelingscommissie waar slachtoffers van misbruik gepleegd in institutionele context terecht kunnen voor erkenning en bemiddeling met hun dader of vertegenwoordigers van die context.

In 2018 kwamen bij Moderator 1761 aanvragen binnen, waarvan er 1503 werden opgenomen. Die leidden tot 849 effectieve bemiddelingsdossiers, waarin 732 slachtoffers en 580 daders betrokken waren. Er waren 257 face-to-face ontmoetingen.

Kwantitatief gezien blijft slachtoffer-daderbemiddeling nog altijd een bescheiden praktijk. Daarom is het zogenaamde structurele werk, nl. het breed maatschappelijk bekend maken, aan een draagvlak werken en professionals sensibiliseren, ontzettend belangrijk. Dit ge-

beurt via heel uiteenlopende activiteiten: de jaarlijkse trefdagen voor professionals, vormingsinitiatieven, medewerking aan de geschreven en de mondelinge pers, documentaires, boeken, een theaterstuk, actieve aanwezigheid op de sociale media, deelname aan debatten, ondersteuning van allerhande culturele projecten die in de lijn liggen van de visie die we uitdragen.

Het op grotere schaal inzetten van herstelgericht werken vraagt een cultuurverandering en een minimale vertrouwde van professionals en het grote publiek met de onderliggende waarden en methodieken. Dat is een traag proces dat alleen vruchten afwerpt indien hier op vele fronten aan wordt gebouwd, liefst al te beginnen in het onderwijs. Wij merken een duidelijk positievere houding bij jonge magistraten, die in hun opleiding reeds kennis maakten met bemiddeling en herstelgericht denken. Met dit verbredingsperspectief voor ogen zochten we verbinding met een ruimere kring dan de forensische actoren en organisaties waar we traditioneel mee samenwerken (magistraten, justitieassistenten, strafadvocaten, slachtofferzorgverleners, daderbegeleiders). Een eerste verbreding bracht ons bij scholen, samenlevingsopbouw en het sociaal-cultureel vormingswerk (project De Verrekijker). Nieuwe stappen brachten ook bijvoorbeeld bedrijven en stedelijke overheden in het vizier. Zo neemt Moderator deel aan het project 'Leuven *Restorative City*'. In een *Restorative City* worden burgers aangemoedigd en ondersteund om zoveel mogelijk zelf met hun problemen en conflicten aan de slag te gaan en dit op een bemiddelings- en gemeenschapsgerichte manier. Een aantal Leuvense partners engageerde zich rond deze doelstellingen. Het netwerk brengt vertegenwoordigers samen uit allerhande sectoren zoals bemiddelingsorganisaties, de stad, het onderwijs, bedrijven, jeugdhulp, Vormingplus, De Rode Antraciet, Unia, CAW, ... De netwerkleden ontmoeten elkaar geregeld in een stuurgroep die initiatieven stimuleert op het vlak van sensibilisering, beleidsontwikkeling, coaching en vorming of training.

Vanuit onze visie en missie is dit werk met het oog op duurzame verankering van een herstelgerichte aanpak even belangrijk als het bemiddelingswerk. Duurzame verankering en sectoroverschrijdend werken zijn mantra's die onze financierende Vlaamse overheid overigens graag in de mond neemt. Tegelijkertijd moeten wij vaststellen dat diezelfde Vlaamse overheid – ondanks onze uitdrukkelijke en onderbouwde visie – onze basisfinanciering wenst te vernauwen tot de bemiddelingspraktijk. Het zogenaamde brede forumwerk valt – wat hen betreft – niet onder onze basistaak. Tot nu toe werd het forumwerk door de financierende overheid als een integraal onderdeel van onze werking erkend en gefinancierd.

Moderator, 20 jaar jong en springlevend. Ook de komende tijd zal Moderator ondersteuning blijven geven aan mensen die zelf met conflicten uit de strafrechtelijke sfeer aan de slag willen. We doen dit in samenwerking met andere maatschappelijke actoren die een aantal waarden – zoals participatief en democratisch werken, verbinden i.p.v. polariseren, mensen in hun kracht zetten, ... – ook hoog in het vaandel dragen.